

POSUDEK

vedoucího na diplomovou práci

Jméno a příjmení studenta: Dominika Šimlová
Téma diplomové práce: Kognice a Rituál: Aplikace Whitehousovy teorie modů religiozity na židovskou rituální praxi komunity Bejt Praha
Vedoucí práce: Dr. Gebelt

Diplomová práce Dominiky Šimlové o celkovém rozsahu 90 stran sestává ze čtyř hlavních kapitol, úvodu a závěru, její součástí je seznam použité literatury a anglické shrnutí. Téma je poměrně úzce specifikováno v názvu práce, přičemž autorka v anotaci a v úvodu práce upřesňuje „aplikaci“ *Whitehousovy teorie modů religiozity* (dále WT) na její „kritické zhodnocení“ se zřetelem na výsledky vlastního etnografického výzkumu, resp. hovoří o „testování“ WT (s. 7). Tím je víceméně dána základní podvojná struktura práce, sestávající z teoretické části (výklad WT) a empirické části (data získaná při kvalitativních výzkumech), resp. v aplikaci WT na data získaná v terénu a následném hodnocení WT.

Struktura práce

V úvodu práce studentka objasňuje užití metody (analýza textů a kvalitativní metody sestávající z pozorování a dotazování), stručně seznamuje se stavem bádání a zevrubně seznamuje s postupem práce, strukturou výkladu, dílčími cíli a záměry jednotlivých kapitol. Whitehousem se studentka zabývá v širším kontextu kognitivních věd a kognitivní religionistiky v první kapitole, v jejímž závěru vysvětluje WT (s. 33-43). Ve druhé kapitole se věnuje komunitě Bejt Praha, přesněji nejprve židovské rituální praxi obecně, následně praxi reformované židovské obce a nakonec (od s. 52) rituální praxi komunity Bejt Praha. Za vlastní jádro práce považuje studentka kapitolu třetí, v níž aplikuje WT na rituální praxi zvolené komunity, přičemž ve dvou prvních kapitolách ukazuje aplikaci WT, ve dvou následujících pak WT hodnotí a dle vlastních slov ukazuje její meze. V poslední závěrečné kapitole se ke slovu dostávají přístupy kritické vůči kognitivní religionistice. Jejich kritické argumenty lze bodově shrnout následujícím způsobem: redukcionismus, nevhodnost pro výzkum konkrétních náboženství, problém tematizace emocí, limitovaný a selektivní přístup, explicitní či implicitní kritika náboženství a nakonec autorka

zmiňuje ještě absenci tematizace genetické proměnlivosti (s. 74). V následující subkapitole studentka zmiňuje kritické argumenty S. Atrana vůči WT a nakonec rekapituluje studii M. Echltera, který poukázal na limity WT při výzkumu jihoafrické Nazareth Baptist Church (s. 75-77). K jeho kritice se v závěru podkapitoly autorka připojuje. V Závěru celé práce (s. 78-79) studentka rekapituluje výklad celého textu a dílčí závěry, s nimiž seznamovala ve třetí a čtvrté kapitole.

Hodnocení

Náročnost práce plyne z výše nastíněné podvojně problematiky, tedy z toho, že práce předpokládá osvojení technik kvalitativních výzkumů a zároveň schopnost analyzovat teoretické texty a následně získané poznatky aplikovat na data získaná při rozhovorech a pozorováních. Práce je poměrně rozsáhlá a postavená na řadě dílčích poznatků.

Za hlavní problém práce považuji proporcionalitu výkladu jednotlivých částí výkladu. Myslím, že by práci prospělo, kdyby autorka rezignovala na poměrně obsáhlý úvod do kognitivních věd, jejich počátků a vývoje, a zaměřila se rovnou na Whitehouse v kontextu kognitivní religionistiky. Při konzultacích jsem takový postup doporučoval, protože by umožnil více a obsáhleji se věnovat kritice a zhodnocení WT. Součástí zhodnocení by měly být i Whitehousovy reakce na kritiku jeho teorií. Autorka sama uvádí poměrně velké množství kritických poznámek, ale málokdy zohledňuje, zda a) někdo již dříve takovou kritiku vyslovil a zda b) na ní Whitehouse ne/reagoval. Ke koncepci výkladu mám ještě jednu kritickou poznámku, s níž jsou studentku rovněž seznámil při konzultacích. Za optimální řešení nepovažuji rozdělení kritiky Whitehouse do třetí a čtvrté kapitoly, tedy oddělení kritiky vlastní od kritiky jiných autorů. Myslím že přínosnější by bylo pracovat ve vlastním hodnocení Whitehousova přístupu rovnou s argumenty jeho kritiků, zvažovat jejich opodstatněnost právě v souvislostech výkladu rituální praxe komunity Bejt Praha a zohlednit i Whitehousovy reakce na kritiku. Autorka tak činí stručně až v samotném závěru čtvrté kapitoly (s. 76-77).

Druhý okruh problémů souvisí se získáváním dat, jejich interpretací a reprezentací. Do značné míry se jedná o klasický problém etnologie (diskutovaný třeba Geertzem, resp, ve vymezení se vůči němu pak jeho žáky). Jde o to, že konkrétní komunita, resp, individua a situace zanikají v autorčině spíše obecném popisu, a jednotlivé kroky práce od pozorování a dotazování až ke znázornění nejsou v textu reflektovány a čtenáři vysvětleny. Pro ilustraci: od s. 52 autorka popisuje komunitu obecně ve stylu základního popisu, přičemž do tohoto spíše obecného popisu přidává výsledek pozorování (kde kdo sedí při rituálech atp.), a zároveň líčí (skupinové) pocity a emoce („V otázkách emocionality jsou členové komunity Bejt Praha rezervovaní. „, s. 54; „Mimo pocity náboženského vzrušení se ovšem dostávají i pocity nudy...“, s. 55) a to způsobem obecných výpovědí, jako kdyby všichni návštěvníci měli identické pocity, navíc bez vysvětlení toho, jak se studentka k těmto zobecněním dopracovala. Problematická mi přijde poznámka č. 174 na s 54, v níž se autorka přiznává k tomu, že termíny převzala (nekriticky) od Whitehouse,

ale když se dotazovala členů komunity, nevysvětlovala je a spokojila se s jejich pochopením na rovině předmětového jazyka!

Pro diskuzi v rámci obhajoby práce doporučuji zejména, aby se studentka zaměřila (upřesnila) na následující dva body: Text řeší velké množství dílčích problémů, které autorka stanovuje v úvodu a průběžně na ně odpovídá. Zjednodušeně řečeno se hlavní cíl práce „ztrácí“ v řadě dílčích problémů. Samotné shrnutí na s. 78 až 79 sumarizuje následující body kritiky: nejasné cílové určení WT (na koho má být aplikována), jak má být aplikována, zjednodušení a redukce. Myslím, že by s ohledem na čtenáře práci prospělo, kdyby závěr obsahoval rozsáhlejší a hlubší „kritické zhodnocení“ a to pozitiv i negativ WT s ohledem na aplikaci této teorie na rituální praxi vybrané komunity. Se sumarizací výsledků spojuji ještě jedno vybídnutí k upřesnění: V řadě pasáží textu autorka hovoří o záměru „testovat“ WT (např. s. 7: „Whitehousova teorie je zde testována na příkladu rituální praxe židovské reformované komunity Bejt Praha.“; s. 10: potřeba testovat teorie; s. 74: teorie jsou „obtížně testovatelné“), ale nikde nevysvětluje, co rozumí „testováním“ hypotéz obecně a v kontextu tematizované problematiky, navíc v závěru práce se k „testování“ explicitně nevyslovuje.

Naznačenou kritiku nahlížím na pozadí náročnosti tématu. Zvážím-li standardní kritéria posuzování diplomových prací, je mé hodnocení následující: navzdory zmíněné výtce ohledně uspořádání výkladu, je dle mého názoru práce jako celek smysluplně strukturována, způsob vyjadřování je adekvátní studentské odborné práci, zásadní termíny jsou jasně vymezeny a důsledně používány, informace v textu jsou v odpovídající míře doloženy citacemi a povaha a množství použitých pramenů odpovídá zvolenému tématu.

Práce dle mého názoru jednoznačně splňuje požadavky kladené na magisterskou práci. S ohledem na zmíněné problematické body či žádoucí korektivy navrhuji hodnocení výborně až velmi dobře (1-2) v závislosti na průběhu obhajoby.

ThDr. Jiří Gebelt, Th.D.

12. 9. 2018